Мемлекет және құқық

Орындаған;Жексенбаева Марал БҚ-211
Тексерген;Игенбай Айдос

Жоспары:

1. Мемлекет және құқықтың пайда болуы.
2. Мемлекеттің пайда болуының жолдары.
3. Мемлекет және құқық туралы теориялары.
4. Мемлекет түсінігі, белгілері.
5. Құқық түсінігі, белгілері.
6. Құқықтың қайнар көздері.
7. Құқықтың қатынас құрылымы мен элементтері.
8. Құқық нормалары мен элементтері.
9. Құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам.
10. ҚР-да құқықтық мелекетті құру жолдары мен проблемалары.

Мемлекеттің пайда болу жолдары:

Батыстық және Европалық жол: **Афина, Римде пайда болды. Мұнда қоғам екі құрама-қайшылық топқа бөлінді. Олар: құлдар және құл иеленушілер. Жерге жеке меншік пайда болды, қолында байлық, дәулет бар адамдар билікке таласты. Мемлекет осы топтардың мүддесін қорғады.**

Шығыстық немесе Азиялық жол: **жерге жеке меншік болған жоқ. Жер, қауым мемлекет меншігінде болды. Қоғам күрделі топтардан тұрады. Мемлекет билігі бір адамның қолында болған. Патша, билік мұра ретінде ауысады.**

Аралас жол: рулық, тайпалық құрылыстан ерте феодалдық мемлекетке бірден өткен елдерге тән.

Мемлекеттің шығу теориялары:

1. **Теологиялық теория.** Құдайды тану ғылымы. Өкілі: Фомо Аквинский
2. **Патриалхалдық теория.** Мемлекет және құқық отбасында шыққан. Өкілі: Аристотель.
3. **Шарт теориясы** алғаш рет Франция және Америкада пайда болды. Мемлекетпен құқық келісім шарт негізінде пайда болған. Өкілдері: Жан Жарк Руссо. Мақсаты: мемлекет, билік қоғамға бағыну, қызмет жасау керек.

Мемлекеттің шығу теориялары:

4.Күштеу теориясы. Мемлекет және құқық күш жұмсаған нәтижесінде бір тайпа басқа тайпаны жаулап алып жаңа мемлекет құрады. Мақсаты: халықты мемлекетке бағындыру.

5.Маркстік немесе таптық теория. Мемлекет және құқық қоғамда еңбек бөлінісінің, отбасының, жеке меншіктің жеке бір біріне қарама қайшы таптардың бөлінуі негізінде пайда болды. (Қанаушы және қаналушы.) Өкілдері: Карл Маркс, Ленин, Энгельс.

6.Психологиялық теория. Мемлекет және құқықтың пайда болуы адамның санасына байланысты.

Мемлекет – қоғамды басқаратын, қоғам атынан ішкі және сыртқы саясатты жүргізетін жалпыға бірдей міндетті заңдарды қабылдайтын қажетті жағдайда мәжбірлеу шаралар қолданатын, қоғамда тәртіп орнықтыратын, салық жинайтын саяси ұйым.

Мемлекеттің белгілері:

1. Шекарасы және халқының болуы;
2. Саяси жария биліктің болуы;
3. Салық және салық жүйесі;
4. Құқық және заңдардың болуы;
5. Басшысының болуы;
6. Заң шығарушы, атқарушы, сот органдардың болуы;
7. Мемлекеттің мәжбүрлеу органдары: полиция, ба рлау, қауіпсіздік органдарының болуы;
8. Мемлекет егемендігі, тәуелсіздігінің болуы;

Мемлекеттің егемендігі

Егеменді мемлекет ішкі және сыртқы істерді шешу барысындағы тәуелсіздігі. Егемендіктің 3 белгісі бар:

Биліктің қоғамда үстемділігі

Биліктің бірлігі тұтастығы

Қоғамдағы тәртіп

МЕМЛЕКЕТТІҢ НЫСАНЫ

МЕМЛЕКЕТТІК БИЛІКТІҢ

ҚАЛЫПТАСУЫ

БӨЛІНУІ

ІСКЕ АСЫРЫЛУЫ

МЕМЛЕКЕТТІҢ НЫСАНЫ 3-ке БӨЛІНЕДІ

БАСҚАРУ НЫСАНЫ

МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚҰРЫЛЫМ НЫСАНЫ

ӘКІМШІЛІК ҚҰРЫЛЫМ НЫСАНЫ

МЕЛЕКЕТТІҢ БАСҚАРУ НЫСАНЫ- мемлекеттік биліктің жоғарғы органдарының құрылымы, ұйымдастыру тәртібі , өкілеттілік сәйкестігі.

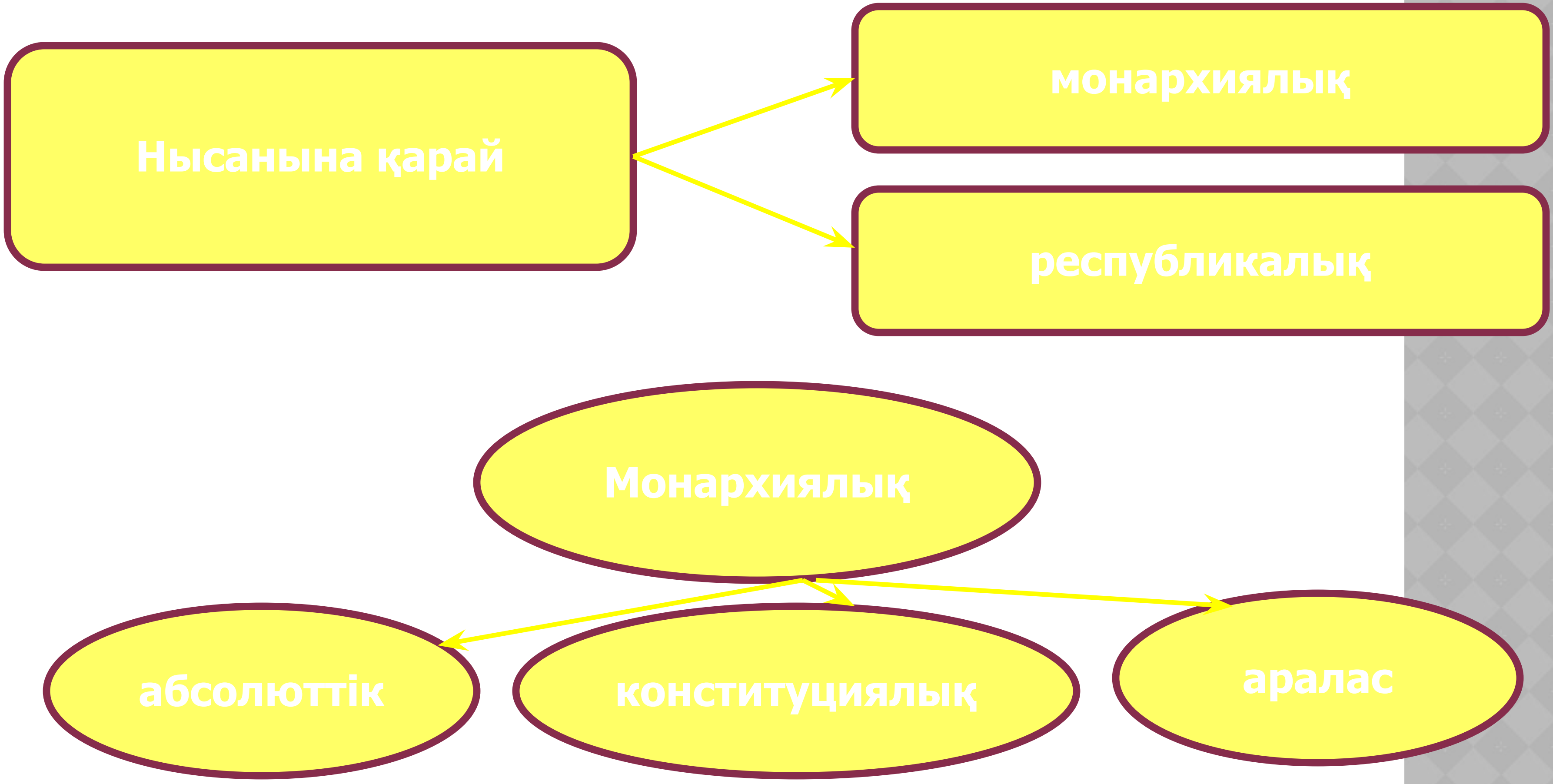

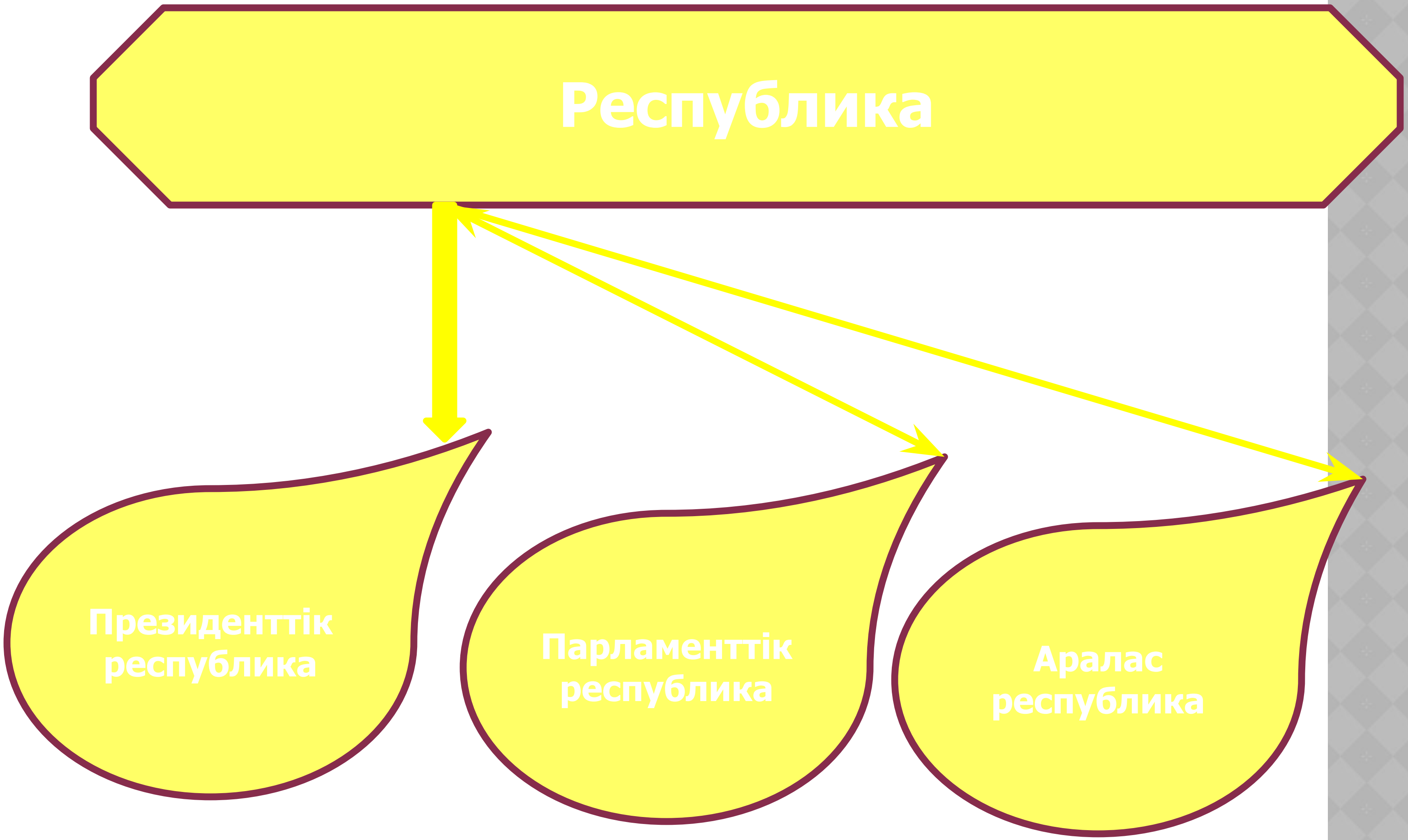
Республика
Президенттік республика
Парламенттік республика
Аралас республика

МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚҰРЫЛЫМ НЫСАНЫ

Мемлекеттік орталық және жергілікті органдары арасындағы биліктік өкілеттілікті бөлу, мемлекеттің тұтас және жеке бөлшектерімен арақатынасын анықтайтын биліктің аумақтық ұйымдасуы

Мемлекет әкімшілік аумағына қарай бөлінеді:

- Унитарлы
- федеративті
- конфедеративті

САЯСИ ТӘРТІП –
өзі мемлекеттік биліктің іске асырылуының амал-айла, әдіс тәсілінің жиынтығы

ТҰРПАТЫНА ҚАРАЙ МЕМЛЕКЕТ НЫСАНЫ ЖАҒЫНАН

- ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ
- ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ЕМЕС

ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ →
- ПРЕЗИДЕНТТІК
- ПАРЛАМЕНТТІК

ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ЕМЕС →
- ТОТАЛИТАРЛЫ
- АВТОРИТАРЛЫ

Монархиялық билік – мұрагерлік арқылы берілетін өмір бойғы, дара билеудің нысаны

- Абсолюттік монархия – мемлекеттік биліктің заң шығарушы, атқарушы және сот билігі бір адамның, монархтың қолына шоғырланды, оның рұқсатымен іске асырылды
- Парламенттік монархия – монархтың билігі парламенттің іс-әрекетімен шектелген
- Конституциялық монархия – монархтың билігі конституциямен шектелген

Республикалық билік – мемлекеттік биліктің жоғарғы органдары халықтың еркін дауыс беруі арқылы белгілі бір мерзімге сайлау арқылы қалыптасатын басқару нысаны

- Президенттік басқару – Президенттің бүкіл халықтың дауыс беруі арқылы сайлануы, Президент бір мезгілде атқарушы биліктің басшысы болып саналады, билік – заң шығарушы, атқарушы және сот билігі болып бөлінеді, Үкіметті Парламенттің келісімімен Президент тағайындағандықтан ол мемлекет басшысы алдында жауапты.
- Парламенттік басқару – референдум нәтижесінде сайланған Парламенттің рөлі мен маңызы президент, үкімет сияқты институттарға қарағанда жоғары.
- Аралас республикалық басқару – билік формасы бүкіл халықтың дауыс беруі арқылы сайланған Президенттің де Парламенттің де басқаруымен теңдей жүргізіледі.

МЕМЛЕКЕТТІҢ НЫШАНДАРЫ (РӘМІЗДЕРІ)

Құқық дегеніміз – жалпыға бірдей міндетті қоғамдық қатынастарды реттейтін заңдарда көрініс табатын ізгілік, теңдік, әділеттілік идеяларға негізделген мемлекет қамтамасыз ететін нормалардың жиынтығы.

Құқықтың белгілері:

- Жалпыға бірдей міндеттілік;
- Қатынастарды реттеуші;
- Формальды анықтылық;
- Еріктілік сипаты;
- Мемлекет қамтамасыз етеді;
- Құқық динамизмінің өзгерілуі;
- Құқықтың реттеушілігі;

Құқықтың қайнар көздері:

1. Әдет – ғұрыптар – мемлекет қамтамасыз ететін әдет – ғұрыптар. Олар қоғамда ең маңызды болады. Қазақ дәстүрлері қоғамында құқықтың әдет – ғұрып қазақтың негізгі қайнар көзі болған;
2. Құқықтық доктарина – құқық туралы көзқарас, идеялар шығармалар. Мысалы: Ежелгі Римде бес ұлы заңгердің шығармалары құқыққа айналған.
3. Сот прициденті – жоғары соттың шығарған шешімі төменгі соттарға үлгі, заң болады.
4. Нормативтік келісім шарт – екі жақтың келісімі. Осы келісім мемлекетпен қамтамасыз етіледі, заңға айналады.
5. Нормативтік құқықтық акт – ҚР негізгі құқықтың қайнар көзі (4 бап) . Н.Қ.А – арнайы мемлекеттік органдар қабылдаған жалпы ережелерден тұратын, жалпыға бірдей міндетті ресми құжат акт.

Н.Қ.А – ның түрлері:

1. Заңдар

а) Конституция

б) Конституциялық заңдар – конституцияда тікелей айтылған немесе конституцияға өзгерістер енгізетін және ең маңызды қатынастарды реттейтін заңдар 2/3 дауыс беру арқылы қабылданады.

в) Жай заңдар – 50 пайыз дауыспен қабылданады. Жай заңдардың арасында ең маңызды кодекс болады.

2. Заңға негізделген Н.Қ.А түрлері:

а) президенттің жарлығы;

б) үкіметтің қаулысы;

в) жергілікті мемлекеттік Н.Қ.А (мәслихат, акимат);

г) Локальды Н.Қ.А – мекеме, ұйым, ұжымдар.

Құқық нормасы дегеніміз–

мемлекет тағайындаған не мақұлдаған және құқық бұзушылықтан қорғайтын жалпыға бірдей міндетті мінез – құлық ережесі.

Құқық нормаларының белгілері:

1. Мемлекеттік органдардың қабылдаған, бекіткен актісі оның заңдық күші бар;
2. Нормада субъектілердің құқығы мен міндеттері, орындалу жолдары көрсетіледі. Егер де көрсетілмесе субъектінің өз еркінде, тек заңға қайшы келтірмеуі керек.
3. Норма ерікті түрде жүзеге аспаса, еріксіз түрде жүзеге асырылады.
4. Мемлекет қамтамсыз етеді.
5. Құқықтық норма адамның, қоғамның тәртібінің кепілдігі.

Құқықтық мемлекет дегеніміз – адамның құқықтарын бірінші орынға қоятын билікті болу тәртіпке заңның үстемдігін мойындайтын мемлекет.

Құқықтық мемлекеттің белгілері:

1. Адам құқығы мен бостандығының басымдылығы;
2. Заңның үстем болуы;
3. Билікті бөлу тәртібі;
4. Тұлға мен мемлекеттің өзара жауаптылығы;
5. Саяси және идеялогиялық флюрализм;
6. Азаматтық қоғамның болуы;
7. Ұлттық заңдардың көпшілік таныған халықаралық актілерге сай болуы.
8. Қоғамның және тұлғаның құқықтық сана және құқықтық мәдениеті жоғары деңгейде болуы.

СУБЪЕКТИВТІ ҚҰҚЫҚТАР МЕН ЗАҢДЫ МІНДЕТТЕРДІ АТҚАРУШЫ ЖАҚТАР ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІНЕ ЖАТАДЫ.

ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІНЕ: ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАР, ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАР, МЕМЛЕКЕТ ОРГАНДАРЫ, ӘКІМШІЛІК БӨЛІМДЕР ЖАТАДЫ.

ҚҰҚЫҚТЫҚ СУБЪЕКТІЛІК 3 ЭЛЕМЕНТТЕН ТҰРАДЫ:

1. **ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАБІЛЕТ**
2. **ӘРЕКЕТ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ**
3. **ДЕЛИКТ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ**

СУБЪЕКТІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ –
заңды түрде бекітілген құқыққа ие бола алу және міндеттерді орындай алу қабілеттілігі

СУБЪЕКТІНІҢ ӘРЕКЕТ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ –
тұлғаның өзінің әрекетімен құқықты алу және іске асыру, міндеттерді орындай алу қабілетттілігі. Түрлері: әрекет қабілеттілігі жоқ, жартылай, толық емес, толық, шектелген.

6 жасқа дейінгі балалар әрекет қабілеттілігі жоқ деп есептеледі.
6-14 жасқа дейінгі балалар жартылай әрекет қабілеттілікк тән.
14-18 жасқа дейінгі азаматтар толық емес әрекеттілік қабілетке тән.
18 жастағы азаматтар толық әрекет қабілеттілікке ие.
Шектелген әрекет қабілеттілік сот шешімімен ішімдікке нашақорлыққа салынып, өзін-өзі ұстай алматын азаматтарға қолданылады.

ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ – заңды жауапкершілік тудыратын, мемлекеттік не қоғадық мәжбүрлеу шарасы қолданылатын, заңда көрсетілген, жасқа толған адам,

ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК– заңды жауапкершілік тудыратын, мемлекеттік не қоғадық мәжбүрлеу шарасы қолданылатын, заңда көрсетілген, жасқа толған адам,